

Scriptie "De Karolingische dynastie en de Romeinse nalatenschap"

Door: Jordi Roelofs (5553806)

Totaal aantal woorden: 8799

Bron: Friedrich Kaulbach, *Krönung Karls des Großen* (1861).

Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Introductie	4
Hoofdstuk 1: De kerk in Rome en de Karolingen: De rol van Rome binnen de Karolingische dynastie	7
Hoofdstuk 2: Karolingisch onderwijs en hun visie op het heidense verleden.	11
Hoofdstuk 3: Romeinse imitators, of het scheppen van een eigen Karolingische identiteit?	16
Conclusie	21
Bronnenlijst en Literatuurlijst	22

Samenvatting

De Karolingische dynastie wordt vaak gekenmerkt door de keizerskroning van Karel de Grote in 800. In de geschiedschrijving is dit van groot belang, aangezien Karel de Grote hiermee de eerste keizer in West-Europa werd sinds 476. De Karolingen zouden zo beschouwd worden als de eerste legitieme opvolgers van de Romeinse Keizers in West-Europa. Maar waren, en gedroegen de Karolingen zich wel zo Romeins als wij aanvankelijk zouden denken? In hoe verre beeldde de Karolingische dynastie zich af als Romeinse opvolgers door de generaties heen? Om antwoord te geven op deze probleemstelling, doe ik eerst onderzoek naar de volgende deelvragen. Waren de Karolingen wel direct geïnteresseerd in de Romeinse nalatenschap, of was dit een gestage ontwikkeling? Hoe gingen de Karolingen om met de heidense Romeinse geschiedenis in een geschiedschrijving waarin het christendom centraal stond? Ondanks het heidense karakter van het klassieke en Romeinse verleden, was het een verleden dat zeer bruikbaar was voor de Karolingen. Wat imiteerden de Karolingen van de Romeinen aan het hof? Speelde binnen de Karolingische geschiedschrijving het Christelijke verleden de hoofdrol, of was er nog weldegelijk plaats in de Karolingische geschiedschrijving voor de heidense geschiedenis van zowel de Franken, als de Romeinen?

Introductie

Het Karolingische Keizerrijk wordt gezien als een van de grootste en invloedrijkste Keizerrijken in de vroege Middeleeuwen in West-Europa. Onder Pepijn de Korte en zijn zoon Karel de Grote, veroverden en verenigden de Karolingen in West-Europa een gebied wat niet meer verenigd was geweest sinds het Romeinse Keizerrijk. Ondanks de pogingen van de kerk om Rome nogmaals de hoofdstad van een Christelijk Rijk te maken, gaven de Karolingische vorsten hier geen gehoor aan.¹ Karel de Grote bleef zich aan Aken houden als hoofdstad.² Wat de Karolingen aanvankelijk vooral onderscheidde van andere koninkrijken voorafgaand aan het hoogtepunt van hun macht, was de legitimatie van macht die de Paus hun verleende. Hoewel de voorgangers van de Karolingen, de Merovingen, ook het Christelijke geloof aanhingen, kwam de steun en legitimatie van de kerk te liggen bij de Karolingen in plaats van de Merovingische vorsten.³

Met de steun van Paus Zacharias in 751 zette Pepijn de Korte zijn Merovingische vorst Childerik III af, waarmee de Merovingische dynastie werd overgenomen door wat wij later zouden kennen als de Karolingische dynastie.⁴ De legitimatie van de omverwerping van de Merovingische troon zou ook het belang van het bondgenootschap tussen de kerk en de Karolingische dynastie benadrukken. De rijken die na de val van de Karolingische dynastie ontstonden, hielden zich aan een soortgelijk bondgenootschap met de kerk.⁵ Zonder legitimiteit zou de afzetting van Childerik III door Pepijn de Korte simpelweg een coup zijn.⁶ Maar door de legitimatie die eraan gegeven werd door Paus Zacharias en zijn opvolger Paus Stephanus II, werden Pepijn de Korte en zijn opvolgers in de Karolingische dynastie, gezien als de legitieme vervangers van de Merovingen. Koninklijke legitimiteit werd bepaald volgens de bloedlijn van de koningen, zoals aangegeven in de Bijbel.⁷ De kroning van Pepijn de Korte door Paus Zacharias, legitimeerde dat Pepijn's bloedlijn nu de koninklijke bloedlijn was.⁸ Dat Pepijn de Korte nogmaals gekroond werd door Paus Stephanus II, versterkte de legitimiteit van Pepijn's machtsovername.⁹ De machtsverhouding tussen de Paus, en de Karolingische vorst, was hierin ook van groot belang voor beide partijen. De Paus had de uitvoerende en militaire macht van de Karolingen nodig om zichzelf te verdedigen tegen opstandige koninkrijken. De Karolingische vorsten hadden de steun van de Paus nodig, om zich te legitimeren als vorst.¹⁰ Dit begon al met Pepijn de Korte, die niet alleen door de Frankische bevolking, maar ook nogmaals door Paus Stephanus II tot vorst werd gekroond.

Onder Pepijn's zoon en opvolger Karel de Grote, werd de Karolingische dynastie de grootste van West Europa in de vroege Middeleeuwen. Nadat Karel de Grote Saksen, Lombardije en Beieren had veroverd, was hij een van de machtigste mannen in West Europa sinds de Romeinse keizers.¹¹ De landmassa die het Karolingische Rijk bezette, zou eeuwenlang ongeëvenaard blijven.¹² Als gevolg van deze triomfen, werd Karel de Grote in 800 door Paus Leo III tot keizer gekroond, en zo werd hij officieel de eerste keizer in het Westen sinds Romulus Augustulus, die in 476 was afgezet.¹³

Dit ging echter niet vanzelfsprekend. Hoewel de Karolingen al lange tijd nauwe banden hadden met de kerk, was het niet de intentie van Karel de Grote om tot keizer gekroond te worden,

¹ Janet L. Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 52-87, aldaar 70-71.

² Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', 71-72.

³ Walter Ullmann, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship* (London 1969), 53-54.

⁴ Gilles Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 1-51, aldaar, 14-15.

⁵ Chris Wickham, *The Inheritance of Rome: A History of Europe from 400 to 1000* (London 2010), 426, 428-429.

⁶ Wickham, *The Inheritance of Rome*, 377.

⁷ Ullmann, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship*, 51-53.

⁸ Ibidem, 54.

⁹ Wickham, *The Inheritance of Rome*, 377.

¹⁰ Ibidem, 377.

¹¹ Ibidem, 378-380.

¹² Ibidem, 387.

¹³ Shami Ghosh, *Writing the Barbarian Past: Studies in Early Medieval Historical Narrative* (Leiden 2016), 1.

ondanks de roemrijke reputatie die eraan verbonden was. Voor de Karolingen, was het eerder van belang dat zij de legitimatie hadden om hun rijk te beheersen en te regeren. Toch waren er binnen de Karolingische dynastie weldegelijk de Romeinse invloeden zichtbaar. Ondanks het wegvallen van de machtspositie van het West-Romeinse Keizerrijk toen Romulus Augustulus in 476 werd afgezet, waren de Romeinse invloeden niet meteen verdwenen in West Europa. De Romeinse kennis, bleef opgeslagen in de archieven van de kerken, in de vorm van boeken en manuscripten. De kerk had er zeker baat bij om een bondgenootschap aan te gaan met een nieuwe, sterkere wereldlijke macht. De kerk had door zijn gebrek aan wereldlijke macht een bondgenoot nodig die als de legitieme opvolgers van de Romeinen konden doorgaan.¹⁴

Waren de Karolingen aanvankelijk wel geïnteresseerd om beschouwd te worden als de opvolgers van de keizers van het West-Romeinse Keizerrijk? Groeide de interesse in het Romeinse verleden later tijdens de Karolingische dynastie? De hoofdvraag die ik in mijn scriptie wil gaan beantwoorden, is in hoeverre de Karolingische dynastie zichzelf als Romeinse opvolgers afbeeldden door de generaties heen. Beginnend met Pepijn de Korte, wil ik nagaan hoe de volgende twee generaties Karolingische vorsten, met als hoogtepunten Karel de Grote en Lodewijk de Vrome, omgingen met de keizerstitel. Hoewel Pepijn de eerste Karolingische vorst was die gekroond werd door een Paus, duurde het tot Karel de Grote in 800 dat een Karolingische vorst werd gekroond tot keizer. Zijn zoon Lodewijk de Vrome zou deze titel erven. De deelvragen die ik hierbij stel om mijn hoofdvraag te kunnen beantwoorden, gaan in op drie verschillende aspecten van kennis en macht in de Karolingische dynastie.

Onder de hedendaagse historici is het debat gaande in hoeverre de Karolingen zich daadwerkelijk zagen als de opvolgers van de Romeinen. Hieronder bevindt zich ook de kwestie wat de Karolingische definitie van wat wel of niet Romeins was. Enkele decennia geleden meenden historici, zoals Ullman, dat de term 'Romein' onder de Karolingen het Christelijke West-Europa aanduidde.¹⁵ Maar onder de hedendaagse historici, zoals McKitterick, Pohl en Ghosh, is het debat gaande of de term 'Romein' onder de Karolingen wel zo populair was als voorheen gedacht. Pohl meent dat de term 'Romein' voor de Karolingen minder centraal lag dan voorheen gedacht.¹⁶ Volgens McKitterick, kwam deze interesse in het Romeinse verleden om het Frankische Karolingische verleden aan te sterken, waarin de Franken, en later de Karolingen meenden dat zij afstamden van de Romeinen en de Trojanen.¹⁷ Ghosh beargumenteert dat de Frankische Karolingen hun verleden wouden koppelen aan het Romeinse verleden, waarin de Karolingen tegelijkertijd ook benadrukten dat zij verschilden van de Romeinen.¹⁸ Wat beschouwden de Karolingen als daadwerkelijk Romeins? Waarin maakten de Karolingen onderscheid tussen de verschillende klassieke samenlevingen? Tegenwoordig is er de consensus dat de Karolingen, ondanks dat zij veel kennis inspireerden op de kennis van de Romeinen, nadrukkelijk een eigen Rijk met hun eigen cultuur bestuurden. Hierin was het hoofddoel niet om de opvolgers te zijn van het West Romeinse Keizerrijk.

In deze scriptie meng ik mij in de discussie in hoeverre de Karolingen zich daadwerkelijk zagen als Romeins, en wat de definitie van Romeins betekende voor de Karolingen. De Karolingen waren een van de eerste dynastieën in West-Europa die de geschiedenis gingen aanpassen naar hun eigen visie. Met name het herdefiniëren van het begrip 'Romein', toont aan hoe een identiteit uit een ver verleden hergedefinieerd kon worden in de geschiedschrijving met het doel om meer legitimiteit te geven aan de heersende macht. Het is een concept wat veel navolging zou gaan krijgen door de geschiedenis heen. Hierdoor is het relevant om te onderzoeken hoe de Karolingen het verleden herschreven om hun eigen visie en dynastie aan te sterken.

¹⁴ Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 1-2, 14-15.

¹⁵ Ullmann, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship*, 137-139.

¹⁶ Walter Pohl, 'Romanness: a multiple identity and its changes', *Early Medieval Europe* 22 (2014) 4, 406-418, aldaar 407-409.

¹⁷ Rosamond McKitterick, *History and Memory in the Carolingian World* (Cambridge 2004), 207-208.

¹⁸ Ghosh, *Writing the Barbarian Past*, 113.

De eerste deelvraag en het eerste hoofdstuk, gaat over de kerk door de generaties heen, en hun relatie met de Karolingen. Prefereerden de Karolingen een visie waarin Rome centraal stond, of juist een visie zonder een centrale rol voor Rome? Veranderde deze visie ook door de generaties heen? Hierbij wordt ook gekeken naar het belang van *renovatio* en *correctio* voor de kerk en de Karolingen, want met name de relatie tussen Karel de Grote en de kerk is een voortgaand historiografisch debat. Nam hij de titel van keizer gracieus aan, of was het voor hem slechts een manier om zijn macht nog meer prestige te geven? Of was hij volkomen niet geïnteresseerd in deze titel? Tevens is er de vraag of Karel de Grote wel echt gezien kon worden als een vroom Christelijk vorst, of dat deze beschouwing veranderde na zijn dood.

De tweede deelvraag, betreft het Karolingische hof en hun onderwijs. De historiografische discussie hierin, is hoe de Karolingen omgingen met kennis uit het verre, maar ook heidense verleden. Het afstammelingverhaal van de Franken en Karolingen was een heidens verhaal, waarin zij afstamden van de klassieke Trojanen die naar Italië trokken.¹⁹ Hierdoor raakten zij verbonden met andere klassieke volkeren in de geschiedenis. De vraag is in hoe verre deze historie werd geaccepteerd in een geschiedenis waarin het Christendom centraal stond. Hoe construeerden de Karolingen deze geschiedenis? Qua primaire bronnen worden brieven van Karel de Grote en gedichten van Theodulf van Orléans hierbij betrokken. Keken de Karolingen naar hun geschiedenis met het grote Romeinse verleden in het achterhoofd, of was er toch sprake van een ander narratief hierin?

Als laatste deelvraag, rest de vraag wat het Karolingische hof imiteerde van de Romeinen en de klassieke oudheid. Wat waren de Romeinse invloeden in de discussies aan het hof? Waren het ook wel daadwerkelijk Romeinse invloeden die populair werden aan het hof, of waren het toch niet-Romeinse, maar andere klassieke invloeden? Werden deze Romeinse invloeden gebruikt om een brug te leggen naar het verleden, of om juist het verschil met het verleden aan te tonen? Waren de Romeinse en klassieke invloeden echt wel zo populair als wij dachten aan het Karolingische hof? Bij deze vraag, betrek ik de werken van Thegan en Ermoldus Nigellus.

¹⁹ Ibidem, 100-101.

Hoofdstuk 1

De kerk in Rome en de Karolingen: De rol van Rome binnen de Karolingische dynastie.

De Karolingische dynastie wordt vaak gekenmerkt door de kroning van Karel de Grote tot keizer door Paus Leo III in 800. Ook in de hedendaagse geschiedschrijving is hierin de legitimiteit van het opvolgen van de West-Romeinse Keizers de reden waarom deze keizerskroning als een van de invloedrijkste gebeurtenissen wordt gezien in de geschiedenis.²⁰ De keizerskroning was vooral de beslissing van Paus Leo III en was voor Karel een onverwachte kroning.²¹ Hoe kwam de relatie tussen de Pausen en de Karolingen tot stand? Hoe en waarom legitimeerde de kerk de machtsovername van Pepijn de Korte op de Merovingen? Werd Rome door de keizerskroning wel belangrijker voor de Karolingen, of was er sprake van een Rome-vrij beeld onder de Karolingische vorsten? Dit is onder historici nog steeds een discussiepunt. Ullman meent dat mede door de keizerlijke titel *Renovatio Romani imperii*, het bewijs werd geleverd dat Rome een centrale rol had binnen de Karolingische dynastie.²² Nelson meent echter dat de Karolingen niet hun gehele Rijk om Rome wouden centraliseren. Nelson maakt hiervoor de argumenten dat Karel de Grote zichzelf nooit beschouwde als een Romeins keizer, en dat Lodewijk's zegel, *Renovatio Regni Francorum*, aantoont dat de basis van de Karolingische dynastie bij de Franken bleef, in plaats van bij Rome.²³ In dit hoofdstuk, toon ik aan dat de relatie tussen de kerk en de Karolingische dynastie een gecompliceerd karakter had, waarbij er een zekere ontwikkeling plaatsvond in de Karolingische geschiedschrijving. Hierdoor ontstond een verschil tussen de geschiedschrijving met een overduidelijk Christelijk narratief, en de geschiedschrijving met een meer wereldlijk narratief. Deze verschillen tonen ook aan hoe er per narratief gekeken werd naar het belang van Rome en het bijbehorende verleden in de Karolingische geschiedschrijving.

Zoals vermeld in de inleiding, startte de Karolingische dynastie met de omverwerping van de laatste Merovingische koning, Childerik III. Volgens de kerk hadden de Merovingen, die de taak hadden om *renovatio* en *correctio* uit te voeren onder de bevolking, deze taak flink verzaakt. In Bonifatius' brief aan Paus Zacharias in 742, noteert Bonifatius hoe de Frankische kerk al tachtig jaar is verwaarloosd onder de Merovingische vorsten. Op dat punt is het tachtig jaar geleden dat de laatste concilie had plaatsgevonden. Volgens Bonifatius was de Frankische kerk er zo erbarmelijk aan toe, dat ook de priesters zwaar zondigden.²⁴ Niet alleen de macht van de kerk, maar ook de reputatie van de kerk leed ten zeerste. In zowel het Merovingische koninkrijk, als in andere koninkrijken viel de reputatie van de gehele Christelijke kerk in duigen, aldus Bonifatius. Volgens Bonifatius verspreidden de priesters van de Franken ook leugens over de kerk in Rome, voornamelijk over de acceptatie van heidense rituelen.²⁵ Wat wordt aangetoond door Bonifatius, is dat de reputatie en macht van de kerk buiten Rome, op een kritiek laag punt staat. De idealen van *renovatio* en *correctio* werden niet meer gehandhaafd. Carloman's aanzoek tot een synode in 742, is volgens Bonifatius de eerste poging vanuit het Frankische Rijk om het Christendom weer te renoveren in tachtig jaar tijd.²⁶ Sinds Keizer Constantijn de Grote hadden Romeinse keizers geregeerd met de taak om de macht van het Christelijke geloof en de kerk uit te oefenen onder de bevolkingen waarover zij regeerden.²⁷

Nu is het niet zo dat deze manier van regeren, waarmee de kerk ook zijn macht uitoefende, verdween samen met de afzetting van de laatste West-Romeinse Keizer Romulus Augustulus in 476. Na het wegvallen van de machtspositie van het West-Romeinse Keizerrijk bleef de kerk fragmenten van hun vroegere macht behouden onder de Franken en de Visigothen. De vorsten van deze rijken

²⁰ Ibidem, 1.

²¹ Rudolph Wahl, *Karel de Grote: Vader van Europa* (Amsterdam 1981), 173-174.

²² Ullmann, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship*, 139-142.

²³ Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', 70-71.

²⁴ 'Boniface to Pope Zacharias on his ascension to the papacy, 742', in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 200) 56-61, aldaar 57-58.

²⁵ 'Boniface to Pope Zacharias on his ascension to the papacy, 742', 60.

²⁶ Ibidem, 57.

²⁷ Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 1.

regeerden ook volgens de late Christelijke Romeinse idealen.²⁸ De samenhang van *correctio* en *renovatio*, was afhankelijk van de *correctio* die de wereldlijke machten hanteerden, en de *renovatio* van de geestelijke autoriteiten.²⁹ De Merovingen erkenden zo ook het recht van Rome.³⁰ Rond 742 is de situatie echter dat de kerk meende dat de standaarden van de geestelijkheid in het Merovingische Rijk is afgetakeld door het gebrek aan concilies in de vorige acht decennia.³¹ Volgens Bonifatius, leidde de corruptie van de bisschoppen tot het verderf van het Christelijke geloof onder de bevolking.³²

Toch schreef Bonifatius wel positief over de Karolingen, en met name over Pepijn's broer Carloman, die eveneens hofmeier was aan het Merovingische hof. Carloman vroeg aan Bonifatius om een concilie bijeen te brengen binnen het Frankische Koninkrijk.³³ Paus Zacharias keurde dit goed, aangezien hij meende dat het verval van de kerk werd veroorzaakt omdat de Franken de kerkelijke regulaties al acht decennia lang niet meer hadden aangehouden.³⁴ Zacharias keurt het idee van Carloman om een nieuwe synode te houden goed.³⁵ De synodes van 742 en 743, gehouden door Carloman, legden de basis voor waarom de Paus later de machtsovername van de Karolingen op de Merovingen zou goedkeuren. Hoewel er naast Carloman en Bonifatius slechts zes andere bisschoppen aanwezig waren, werd er wel al aangekondigd dat er een reiniging van de Christelijke kerk benodigd was. Priesters die het geloof hadden geschaad, werden verbannen uit de kerk. Verder werd benadrukt dat heidense rituelen ook strafbaar waren voor geestelijken. In de tweede synode, werd iedere geestelijke die overspel had gepleegd, uit de kerk verbannen totdat zij een boetedoening deden.³⁶

Door het houden van deze synodes kwamen de Karolingen in de gratie van de Paus. Carloman opperde ook in de publicatie van de synodes van 742 en 743 over het herstellen van het Christelijke geloof.³⁷ Paus Zacharias onderstreept dat nogmaals in een brief aan de Frankische geestelijkheid. Hierin worden niet alleen Pepijn en Carloman aangeduid als de corrigerende machten van het Christendom, maar ook wordt er aan de geestelijkheid herinnerd dat zij ook het Christendom actief dienen te verspreiden, om zo de heidenen te verslaan.³⁸ Met hoe positief Paus Zacharias over Carloman en Pepijn de Korte schreef, is het interessant om op te merken hoe Childerik III, die toen nog de Merovingische vorst was, niet eens genoemd werd in de brieven van Zacharias. Pepijn werd door Zacharias beschreven als de hofmeier van het Frankische volk, in een brief uit 747 tussen Zacharias en Bonifatius.³⁹ Zacharias refereert nergens in deze brief naar het feit dat Pepijn toen feitelijk nog de hofmeier was aan het Merovingische hof onder Childerik III. Blijkbaar beschouwde Zacharias toen al Pepijn de Korte meer als een waardigere, en invloedrijkere heerser dan Childerik III.

Door Karloman's aftreden in 746 kwam de macht van de Karolingen in de handen van Pepijn.⁴⁰ In 750 stuurde Pepijn aan Paus Zacharias de vraag of het aanvaardbaar was of er nog

²⁸ Ibidem, 2-3.

²⁹ Ibidem, 1.

³⁰ Ibidem, 7.

³¹ Boniface to Pope Zacharias on his ascension to the papacy, 742', 57-58.

³² Ibidem, 59-60.

³³ Ibidem, 57-58.

³⁴ Answers of Pope Zacharias to the inquiries of Boniface, 1 april 743, in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 61-66, aldaar 61-63.

³⁵ Answers of Pope Zacharias to the inquiries of Boniface, 1 april 743, 65.

³⁶ Karlmann, palace mayor of the Eastern Franks, publishes the decrees of the synods of 742 and 743, in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 69-72.

³⁷ Karlmann, palace mayor of the Eastern Franks, publishes the decrees of the synods of 742 and 743, 69.

³⁸ Pope Zacharias urges the Frankish clergy and laity to support the reforms of Boniface, Oct. 745., in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 89-91.

³⁹ Pope Zacharias informs Boniface that he has sent copies of certain canons to Pippin, 5 januari 747, in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 112-113, aldaar 113.

⁴⁰ Einhard, *Vita Karoli Magni*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 21-57, aldaar 25.

koningen in Francia waren zonder ware koninklijke macht, daarmee duidelijk doelend op de Merovingische vorst Childerik III. Als antwoord schreef Paus Zacharias terug dat degenen die ware en effectieve koninklijke macht hadden, belangrijker waren dan koningen zonder werkelijke koninklijke macht.⁴¹ Om verwarring te voorkomen, raadde Paus Zacharius Pepijn aan om zichzelf koning te maken en Childerik III af te zetten. Volgens de *Annales regni Francorum*, werd Childerik III in 751 van de troon gestoten, getonsureerd en gevangengezet in een klooster. Hoewel Pepijn al in 751 gekroond werd tot koning van de Franken door Bonifatius, werd hij in 754 nogmaals gekroond en gezalfd door Paus Stephanus II. Bij deze ceremonie, waren Karel de Grote en Carloman I, Karel's broer, aanwezig om ook tot koning en erfgenamen gekroond te worden.⁴²

De kroningen van Pepijn de Korte en de latere Karolingen waren niet alleen gedaan uit religieus standpunt, of aan pure trouw aan de kerk. Het ging er voor zowel de Karolingen als de kerk om, dat niet alleen hun macht werd uitgebreid, maar ook om deze macht te legitimeren. Hierbij werd een narratief geschetst in de Karolingische geschiedschrijving, waarin Pepijn door zijn relatie met de Pausen, en zijn wil om het Christendom te renoveren, de legitimatie van een rechtvaardige vorst kreeg door de kerk.⁴³ Dit zette zich voort naar zijn zonen, die de macht van de Karolingische dynastie nog verder uitbreidden.⁴⁴ Wat echter niet gebeurde, was dat de Karolingen hun macht op de kerk en de Pauselijke autoriteit wisten te vergroten. Hoewel het machtsverbond tussen de Karolingen en de Paus de Karolingische vorst de benodigde legitimatie gaf om te heersen, bleef de kerk los staan van de invloeden van de Karolingische autoriteiten.⁴⁵ Dit verklaart ook waarom Karel de Grote verrast was door zijn kroning tot keizer door Paus Leo III in 800, en deze titel zonder protest aannam.⁴⁶ De Paus en Rome waren cruciale onderdelen van de legitimiteit van de Karolingische vorsten.⁴⁷

Volgens Einhard ging de kroning tot keizer tegen Karel's wil in. Als hij had geweten dat hij die dag door Paus Leo III tot keizer gekroond zou worden, dan zou hij niet die dag naar de Sint Pieter's gegaan zijn.⁴⁸ Desondanks beschreef Einhard dat Karel deze titel op zich nam, samen met de rol van tegenhanger van de Byzantijnen, die Einhard ook beschrijft als de Romeinen.⁴⁹ Einhard schrijft maar kort over de communicatie van Karel met de Byzantijnen, alvorens de focus weer te leggen op Karel's invloed op de Frankische cultuur en wetten voor de volgende generaties.⁵⁰

Dit sluit aan op het beeld wat wij hebben over Karel de Grote, namelijk het beeld dat hij zich niet zo zeer focuste op het opvolgen van de Romeinse keizers, maar zelf over een groot Frankisch Rijk wou heersen, en niet zozeer een Romeins Rijk.⁵¹ Ook zou Karel de Grote zichzelf nooit hebben aangekondigd als Romeins Keizer. Aken moest de hoofdstad van het Karolingische Rijk blijven, en niet Rome.⁵² Ook de focus van Lodewijk de Vrome lag meer bij Aken en het Frankische Rijk, dan bij Rome.⁵³

Karolingische geschiedschrijvers waren het oneens over de vraag of Karel de Grote een vrome heerser was. In Einhard's *Vita Karoli Magni*, schreef Einhard dat Karel weldegelijk een Christelijke heerser was.⁵⁴ Maar hij beeldde zich voornamelijk af als een Frankische vorst, en kleepte

⁴¹ The Coronation of Pepin the Short, Paul Edward Dutton (ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 11.

⁴² Ibidem.

⁴³ McKitterick, *History and Memory in the Carolingian World*, 154-155.

⁴⁴ Ibidem, 154.

⁴⁵ Wickham, *The Inheritance of Rome*, 382-383.

⁴⁶ Einhard, *Vita Karoli Magni*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 21-57, aldaar 44.

⁴⁷ Wickham, *The Inheritance of Rome*, 419.

⁴⁸ Einhard, *Vita Karoli Magni*, 43-44.

⁴⁹ Ibidem, 44.

⁵⁰ Ibidem, 44-45.

⁵¹ Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 23.

⁵² Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', 70-71.

⁵³ Ibidem, 71.

⁵⁴ Einhard, *Vita Karoli Magni*, 42-43.

zich ook naar een Frankische vorst, met als enige uitzondering zijn bezoeken in Rome, waar de Pausen hem overhaalden om zich in de stijl van Christelijke Romeinse Keizers te kleden tijdens twee van deze bezoeken.⁵⁵ Einhard beeldde Karel primair af als een grote, wereldlijke vorst, wiens macht niet primair door God gegeven was.⁵⁶ Dit is ondanks het feit dat Karel in zijn capitularia weldegelijk zelf benadrukt dat hij in dienst van God regeerde over zijn rijk.⁵⁷ Notker, in tegenstelling tot Einhard, meende wel dat Karel primair een Christelijke vorst was, die in dienst van God stond.⁵⁸ Notker maakt in zijn geschiedschrijving over Karel meer een Christelijke vorst, dan een Frankische vorst. In de tijd van Lodewijk de Vrome, waren er zelfs hofleden die meenden dat Karel de Grote, ondanks zijn daden in de naam van God, toch een zondaar was door zijn persoonlijke zonden. Karel zou daardoor veroordeeld zijn geweest om eerst een tijd in de Hel te spenderen, alvorens gerechtigd te zijn om naar de hemel te gaan, na boete gedaan te hebben voor zijn wereldlijke zonden.⁵⁹ De zonde die Karel de Grote had begaan in zijn leven, was lust. De reden waarom Wahlafrid Strabo dit gedicht schreef, was waarschijnlijk om de volgende Karolingische vorsten aan te leren dat ook zij niet konden zondigen, ondanks de andere grootste daden die zij waarmaakten.⁶⁰

Ondanks de ontwikkeling van de relatie tussen de kerk in Rome en de Karolingen, beeldden de Karolingen zich nog niet af als Romeinse opvolgers voordat Karel de Grote tot keizer werd gekroond. Ook in de tijd van Lodewijk de Vrome zou Rome niet centraal staan in de Karolingische politiek, ondanks de legitimatie die Rome had voor de Karolingische vorsten en latere keizers. De waardering van het Romeinse verleden onder de Karolingen, was aan het begin van de Karolingische dynastie onder Pepijn de Korte nog niet van belang. Het Romeinse verleden werd pas later van belang voor de legitimatie van de Karolingen.

⁵⁵ Ibidem, 41.

⁵⁶ Thomas F.X. Noble (red.), *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thégan and the Astronomer* (University Park 2009), 17.

⁵⁷ A letter of Charles on the Cultivation of Learning, 780-800, in: Paul Edward Dutton(ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 79-80.

⁵⁸ Notker, *Gesta Karoli*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thégan and the Astronomer* (University Park 2009) 59-118, aldaar 107, 115-116.

⁵⁹ Wahlafrid Strabo, *Visio Wettini: Charlemagne in Hell*, red. Peter Godman, *Poetry of the Carolingian Renaissance* (Londen 1985) 214-215.

⁶⁰ Peter Godman, *Poetry of the Carolingian Renaissance* (Londen 1985), 36.

Hoofdstuk 2

Karolingisch onderwijs en hun visie op het heidense verleden.

Na 800 groeide de interesse in het verre Romeinse verleden onder de Karolingische elite. Maar hoe gingen zij te werk met het heidense klassieke en Romeinse verleden? Welke plek moest dit klassieke verleden innemen in de Karolingische geschiedschrijving? Liep het heidense klassieke verleden uiteindelijk over in het Christelijke verleden? Onder de hedendaagse historici, is er de discussie gaande of de Karolingische visie op het verleden een breuk was met hoe er voorheen naar het verleden gekeken werd. Met name het gebruik van de term Karolingische Renaissance wordt tegenwoordig zeer betwist. Hoewel het enkele decennia geleden nog een veelgebruikte term was, is het hedendaags een term die nog maar door enkele historici gebruikt wordt, onder andere Contreni en Brown. Brown beargumenteert dat de term Karolingische Renaissance voornamelijk doelt op de hernieuwde interesse in de Romeinse oudheid door de Karolingen.⁶¹ De meerderheid van de historici, zoals McKitterick en Ghosh, menen dat de Karolingen voortbouwden op de methodes van geschiedschrijving van hun voorgangers, maar hierbij hun eigen daden ophemelden, waardoor een lange tijd het narratief in stand werd gehouden dat de Karolingen een kleine Renaissance hadden gecreëerd. Ghosh toont aan dat de Frankische afkomstmythe al vanaf de zesde eeuw bekend was onder de Franken, ten tijde van de Merovingen.⁶² Dit sluit aan op de bevindingen van McKitterick, die vaststelde dat de Karolingen het Merovingische verleden herschreven, met het doel om de legitimatie van de Karolingische dynastie te versterken.⁶³ Hierdoor is het te veronderstellen dat de interesse in de oudheid al gaande was voordat de Karolingen zich hierop profileerden. Zelf heb ik de mening, dat vooral de manier waarop de Karolingen hun vernieuwde geschiedschrijving presenteerde ervoor zorgde dat het narratief van de Karolingische geschiedschrijving voor lange tijd in stand werd gehouden.

Het Karolingische hof had een grote interesse in het Romeinse verleden. In de tijd van de Karolingische Renaissance werden Romeinse klassiekers, zoverre de literaire elite van de Karolingen deze kenden, weer onderdeel van het intellectuele en onderwijskundige debat onder de elite.⁶⁴ Aan het hof leek het Romeinse verleden meer aantrekkelijk voor de elites om de vorst heen, dan aanvankelijk voor de vorst zelf. Een voorbeeld hiervan is de desinteresse van Karel de Grote over de keizerstitel, zoals wij deze hadden besproken in het vorige hoofdstuk.⁶⁵

Ondanks de vermeende desinteresse van de Karolingische vorsten, waren de geleerden aan het Karolingische hof wel geïnteresseerd in het Romeinse verleden en de bijbehorende filosofen en geleerden. Ook het klassieke Romeinse verleden werd een punt van interesse voor Karolingische geleerden, ondanks de schaarste van deze klassieke manuscripten.⁶⁶ Zeker in vergelijking met manuscripten en teksten uit de latere Christelijke Romeinse tijd waren klassieke Romeinse manuscripten schaars. Van de meeste klassieke manuscripten, beschikten de Karolingische geleerden slechts over enkele exemplaren.⁶⁷ Desondanks groeide de interesse in de klassieke Romeinse teksten aan het Karolingische hof en zijn elite. Waar kwam deze interesse eigenlijk vandaan?

De Karolingische hervormingen hadden het doel om met *renovatio* en *correctio* de Karolingische maatschappij, en de geestelijkheid in het Karolingische Rijk in het algemeen, uit het verval van de voorgaande eeuwen te krijgen.⁶⁸ Dit ging voornamelijk volgens Christelijke principes. In de capitularia van Karel de Grote, was het duidelijk dat de *correctio* van de Christelijke leer een van

⁶¹ Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 1, 14.

⁶² Ghosh, *Writing the Barbarian Past*, 107-109.

⁶³ McKitterick, *History and Memory in the Carolingian World*, 123-124.

⁶⁴ John J. Contreni, 'Getting to know Virgil in the Carolingian Age: The Vita Publii Virgilii', in: Valerie L. Garver en Owen M. Phelan (ed.), *Rome and religion in the Medieval World: Studies in honor of Thomas F.X. Noble* (Farnham 2014) 21-46, aldaar 22.

⁶⁵ Einhard, *Vita Karoli Magni*, 43-44.

⁶⁶ Contreni, 'Getting to know Virgil in the Carolingian Age: The Vita Publii Virgilii', 22-24.

⁶⁷ Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 35.

⁶⁸ Wickham, *The Inheritance of Rome*, 382-383.

de hoofdprioriteiten was van de Karolingische Renaissance. Het corrigeren van de fouten die in oude vertalingen en interpretaties van de Bijbel stonden, was een noodzaak om de Karolingische samenleving te verbeteren.⁶⁹ Punt 72 van de *Admonitio Generalis* uit 789 benadrukt nogmaals dat *correctio* benodigd was om de juiste leer te kunnen handhaven.⁷⁰ Incorrecte boeken veroorzaakten niet alleen een verkeerde interpretatie van het geloof, zij veroorzaakten ook een verkeerde manier om het geloof te handhaven en kennis over te brengen. Tevens benadrukt punt 72 van de *Admonitio Generalis* dat de Karolingische scholen ook bepaalden welke boeken er bestudeerd mochten worden.⁷¹ Dit zou niet alleen gelden voor de school aan het Karolingische hof, maar ook de andere scholen elders in het Karolingische Rijk, die dan weer geleid werden door de lokale geestelijkheid, die dezelfde regels aanhielden. Dit kwam omdat deze scholen vaak waren opgericht door geleerden aan het Karolingische hof, en daarvoor de opdracht hadden gekregen van de Karolingische vorst.⁷² *Correctio* werd zo ook gebruikt om de hervormingen door de Karolingen door te voeren.⁷³ De visie van de Karolingische staat, was tegelijkertijd ook de visie van de Karolingische kerk.⁷⁴ Hierbij was de correcte studie van de Bijbel, en de verspreiding daarvan, een manier voor Karel de Grote om de geletterdheid in het Karolingische Rijk binnen enkele decennia te bevorderen.⁷⁵ Voor de bevolking buiten het hof stond de Karolingische Renaissance gelijk met een gecorrigeerde leer van de kerk, waarbij de focus voornamelijk lag bij het correct aanhouden van het Christelijke geloof, zoals deze opgedragen werd door de Karolingische vorst.⁷⁶ De zielenheil van de bevolking waarover hij regeerde, was voor de Karolingische vorst zijn voornaamste missie voor God.⁷⁷ Dit zorgde ervoor dat politieke en religieuze loyaliteit aan de vorst aan elkaar verbonden werden.⁷⁸

Binnen de kringen van de Karolingische elite aan het hof, was er de discussie gaande hoe er naar het verleden gekeken diende te worden. Als de Karolingische leer volledig gebonden was aan het Christendom, hoe diende het heidense verleden van de Franken en andere volkeren dan bekeken te worden? Het was een debat wat al gaande was ten tijde van Karel de Grote, en in de decennia voordat Karel gekroond werd tot keizer. Hoewel de kennis over de klassieke oudheid toen al eeuwenlang in verval was geraakt, betekende dit niet dat deze volslagen onbekend was in het Karolingische Rijk. Dit kwam ook door het grote aantal geleerden die de Karolingen aan het Karolingische hof wisten te binden. Het begin van het binden van geleerden aan het Karolingische hof, begon met de verovering van Lombardije in 774.⁷⁹ De Lombarden hadden een soortgelijk systeem van geleerden die woonachtig waren aan een hof. Wat Karel deed, was dat hij dit hof van geleerden overnam, en naar Aken verplaatste. Sommigen van deze geleerden volgden Karel door zijn machtspositie, terwijl anderen onder dwang, en als gevangenen naar Aken werden meegenomen.⁸⁰ Volgens Brown, nam als een gevolg van het innemen van het Lombardische hof, de late Christelijke Romeinse invloeden binnen het Karolingische hof toe. Met name de modellen voor hun manuscripten, die afstamden van Grieks-Romeinse modellen, waren zeer geprezen qua waarde aan het Karolingische hof.⁸¹ Het was niet nodig voor de Karolingen om geleerden in gevangenschap te

⁶⁹ A letter of Charles on the Cultivation of Learning, 780-800, in: Paul Edward Dutton(ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 79-80.

⁷⁰ The General Admonition (72.), 789, Paul Edward Dutton(ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 80-81.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 32.

⁷³ Ibidem, 19-20.

⁷⁴ Ullmann, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship* (London 1969), 16-17.

⁷⁵ Ibidem, 18-20.

⁷⁶ 'An Exhortation to the Faithful', Paul Edward Dutton(ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 81-83.

⁷⁷ Wickham, *The Inheritance of Rome*, 378-380.

⁷⁸ Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', 61-63.

⁷⁹ Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 28-29.

⁸⁰ Ibidem, 29.

⁸¹ Ibidem, 29-30.

houden, omdat zij uiteindelijk ook zonder dwang geleerden aantrokken. Zo kwamen ook vele geleerden uit de Britse eilanden, zoals Alcuin.⁸² Aan het hof waren de doelen van de geleerden niet enkel om de Karolingische vorst en de scholen te onderwijzen. Er waren ook mogelijkheden voor de geleerden om promotie te maken elders in het Karolingische Rijk. Deze geleerden kregen dan de opdracht om een school elders in het rijk op te richten, om zo de leer van het Karolingische hof te verspreiden op instructies van de Karolingische vorst.⁸³

De geleerden aan het Karolingische hof in Aken hadden veel kennis over de klassieke oudheid. Zij hadden kennis over zowel de Romeinse als Griekse oudheid, en de klassieke mythologieën. Er waren heidense klassieke manuscripten beschikbaar aan het Karolingische hof, zoals werken van Cicero en Lucan.⁸⁴ Ook in de scholen door het Rijk heen waren deze klassieke manuscripten beschikbaar, waaronder werken van Vergilius, Aristoteles en Ovidius.⁸⁵ Maar zoals naar buiten komt met de beschrijvingen van Theodulf van Orléans over klassieke kunst en de mythologie daaromheen, toonde dit een probleem aan met het narratief wat er geschetst werd over de Bijbelse leer van de Karolingen en hun geschiedenis.⁸⁶ De klassieke kunst vertoonde meerdere heidense goden, en wezens die half menselijk, en half dierlijk waren. Dit ging compleet tegen het woord van de Bijbel in, wat Theodulf ook meerdere malen benadrukt in zijn betoog. De zware kritiek die hij plaatst, laat wel zien dat hij veel afweet van de klassieke mythologische verhalen. In zijn eerste betoog, benadrukt hij dat het maken van dit soort heidense kunst verboden moest worden, omdat een kunstenaar volgens Theodulf enkel de wereldlijke realiteit dient af te beelden.⁸⁷ Desondanks, lijkt Theodulf in een later gedicht de artistieke waarde van klassieke kunst wel te waarderen, maar bekommert hij zich wel erom in hetzelfde stuk, dat deze kunstwerken gebruikt werden om rechters om te kopen.⁸⁸ Blijkbaar meende Theodulf dat deze klassieke kunst zou kunnen leiden tot corruptie en verderf van de Karolingische maatschappij.

Toch waren de klassieke manuscripten van belang voor het Karolingische hof en de Karolingische samenleving, ondanks de heidense samenleving en tijden waar zij vandaan kwamen. Ten eerste, waren deze Romeinse manuscripten van een zekere praktische waarde voor de Karolingen. De Karolingen haalden al veel kennis uit werken uit het late Christelijke Romeinse Keizerrijk, die een brug creëerde qua kennis met het oude heidense Rome. In deze werken, van onder andere van Avitus en Sedulius, werden klassieke literaire standaarden overgedragen door middel van Christelijke verhalen.⁸⁹ Voor de meer heidense teksten, werd er door de Karolingen zelf er een Christelijk karakter aan gegeven waar het mogelijk was. Als dat niet mogelijk was, werd het heidense karakter van het werk getolereerd, omdat de praktische waarde te belangrijk was om te negeren. Voorbeelden hiervan zijn de werken van Vegetius over oorlogvoering en militaire strategie, Vitruvius' werken over architectuur, en Plinius de Oudere's *Naturalis Historia*.⁹⁰ Hoewel de hoeveelheden van deze klassieke manuscripten gelimiteerd waren, werden zij wel gekopieerd en bewaard door de Karolingische geleerden. De relevantie van de manuscripten hadden hierin ook een rol. Zo werd het werk van Cicero zeer gewaardeerd omdat hij de inspiratiebron was voor de latere Christelijke filosofie van Sint Augustinus. Hoewel er interesse was in klassieke werken, betekende het niet dat de Karolingen hun gehele hofcultuur om de ideeën uit de klassieke manuscripten baseerden.⁹¹

⁸² Ibidem, 30.

⁸³ Ibidem, 32.

⁸⁴ Ibidem, 33.

⁸⁵ Ibidem, 35-36.

⁸⁶ Theodulf van Orléans, The Iconodule Controversy in Francia, *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 84-87.

⁸⁷ Ibidem.

⁸⁸ Theodulf van Orléans, Theodulf and the Antique Vase, *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 87-89.

⁸⁹ Brown, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', 36.

⁹⁰ Ibidem, 38.

⁹¹ Ibidem, 39.

Ten tweede, waren de Romeinse en klassieke manuscripten ook een zekere link met het verre verleden voor de Karolingen zelf, en hun band met Rome en de Romeinen. Met name Vergilius' epos *Aeneas*, was onderdeel van het verre verleden van de Karolingen en de Franken.⁹² Uit de pre-Karolingische geschiedenis van de Franken, blijkt dat de geschiedenis van de Franken al parallel liep met Rome, maar dat de Franken niet zelf daadwerkelijk Romeins waren. De Franken claimden, zoals beschreven door Fredegarius, dat zij afstammelingen waren van de Trojanen.⁹³ Na jarenlange omzwervingen na de Val van Troje, zouden twee groepen van deze Trojanen zich hebben gevestigd in een gebied tussen de Rijn en de Donau.⁹⁴ Het doel van deze Trojanen, die beschreven werden als de voorvaders van de Franken en Merovingen, was om een stad op te bouwen naar het beeld van het oude Troje, ook al slaagden zij daar niet in.⁹⁵ Het interessante punt van de mythe om Troje, komt met de rol van de *Aeneas*, Vergilius' epos over de Trojaanse held die ook de voorvader zou zijn van Romulus en Remus. In Vergilius' epos *Aeneas*, wordt er benadrukt dat Aeneas' nazaten Romulus en Remus uiteindelijk Rome zouden gaan stichtten, en dat deze Romeinen de eer en glorie van Troje zouden gaan voortzetten.⁹⁶ De *Liber Historiae Francorum* en Fredegarius, meenden dat de Trojanen die de voorvaders van de Franken waren, een vroege afsplitsing waren van de groep Trojanen die met Aeneas Troje waren ontvlucht.⁹⁷ Vanaf dat punt, zouden de twee los van elkaar staan totdat de Romeinen de Franken annexeren binnen het Romeinse Rijk.⁹⁸ Het grote probleem van de Trojaanse mythe, is dat deze vrij plots verscheen in de Frankische geschiedenis. Voordat de *Liber Historiae Francorum* en Fredegarius verwezen naar Aeneas, was er in de Frankische geschiedenis geen bewijs dat zij afstamden van de Trojanen.⁹⁹ Ook meende de *Liber Historiae Francorum* niet dat Aeneas' nazaten Rome stichtten, maar dat Aeneas enkel naar het hedendaagse Italië was gevlucht.¹⁰⁰ Terwijl Vergilius' Aeneas dit al duidelijk benadrukte vanaf vroeg in het verhaal.¹⁰¹ Dit kwam omdat de *Liber Historiae Francorum* en Fredegarius niet Vergilius' versie van het verhaal gebruikten, maar afwijkende kopieën van onbekende auteurs.¹⁰²

Het verbinden van Vergilius' Aeneas, wat gezien werd als de ware versie van het verhaal van de Trojaanse mythe, aan de Frankische geschiedenis, was voor de Karolingen mogelijk een geval van *correctio*, maar van een heidens werk in plaats van een Christelijk werk. Wat de *Liber Historiae Francorum* en Fredegarius wel creëerden, was de visie dat de geschiedenis van de Franken parallel liep met die van de Romeinen, die de standaard hadden gezet van een machtige samenleving tegenover de andere volkeren.¹⁰³ Hoewel hiermee de geschiedenis van de Franken niet gelijk was aan de Romeinen, waren de Romeinen al eeuwenlang de tegenhangers van de Franken. Hoewel de Karolingische vorsten aanvankelijk zich niet veel bekommerden om het opvolgen van de Romeinse Keizers, bleek het Karolingische hof wel geïnteresseerd te zijn in klassieke auteurs zoals Vergilius, en de werelden en het verleden die hij beschreef.¹⁰⁴ Het leidde er ook toe dat Karolingische geleerden, zoals Paulus Diaconus, meenden dat door de verovering op de Lombarden, Karel de Grote het voor elkaar had gekregen om de twee Trojaanse diasporagroepen weer te verenigen.¹⁰⁵

Het verre klassieke Romeinse verleden kreeg onder de Karolingische geleerden een hernieuwde waardering. De kennis van het verre verleden, werd ondanks zijn heidense karakter

⁹² Ibidem, 38.

⁹³ Ghosh, *Writing the Barbarian Past*, 99-102.

⁹⁴ Ibidem, 99-101.

⁹⁵ Ibidem, 101.

⁹⁶ Vergilius, *Het verhaal van Aeneas*, red. Marietje d'Hane-Scheltema (Amsterdam 2012), 24-25.

⁹⁷ Ghosh, *Writing the Barbarian Past*, 101-102.

⁹⁸ Ibidem, 103-104.

⁹⁹ Ibidem, 106-107.

¹⁰⁰ Ibidem, 111.

¹⁰¹ Vergilius, *Het verhaal van Aeneas*, red. Marietje d'Hane-Scheltema (Amsterdam 2012), 24-25.

¹⁰² Ghosh, *Writing the Barbarian Past*, 107.

¹⁰³ Ibidem, 111-114.

¹⁰⁴ Contreni, 'Getting to know Virgil in the Carolingian Age: The Vita Publii Virgilii', 35-37.

¹⁰⁵ McKitterick, *History and Memory in the Carolingian World*, 124-125.

gewaardeerd zolang het doel van deze kennis de Karolingische leer versterkte. Dat betekende echter niet dat er tolerantie was voor geleerden die te ver buiten de leer van de Karolingische staat stapten. De Karolingen bleven selectief over hun interesse over het Romeinse, en klassieke verleden.

Hoofdstuk 3

Romeinse imitators, of het scheppen van een eigen Karolingische identiteit?

De Karolingen waren zeer attent met wat zij wel en niet imiteerden van vorige heersers. De Romeinse nalatenschap was hier geen uitzondering op. Wat imiteerden de Karolingen van de Romeinen aan het hof? Diende de Romeinse nalatenschap voornamelijk om het verschil tussen het heidense verleden en Christelijke verleden aan te tonen? Hierbij is in de hedendaagse geschiedschrijving de discussie gaande in hoeverre de Karolingen onderdelen van het verleden imiteerden. Met name het concept wat de Karolingen hadden over het Romeinse verleden, verschilt met het concept wat wij nu hebben over het Romeinse verleden. Met name Pohl toont dat in de vroege Middeleeuwen, de definitie van Romeins zijn veranderde naar een definitie waarin het Christendom voorop stond, in plaats van de klassieke universaliteit onder volkeren binnen het Keizerrijk.¹⁰⁶ Anderzijds tonen historici zoals Innes aan dat de Karolingen hun eigen geschiedschrijving ook formuleerden en presenteerden naar klassiek Romeins voorbeeld.¹⁰⁷ Had het Romeinse verleden de overhand in de Karolingische geschiedschrijving, of werd het Romeinse verleden geschapen naar het narratief wat de Karolingische geschiedschrijvers wouden presenteren als de waarheid? Wat ik in dit hoofdstuk duidelijk wil maken, is dat de Karolingen selectief kozen wat hun nobele voorgangers uit de geschiedenis waren, en van welke voorgangers zij duidelijk verschilden.

In de Karolingische geschiedschrijving zelf, was het voor zowel de vorst als voor de geschiedschrijver belangrijk om een roemrijke nalatenschap te presenteren voor de volgende generaties. Voor een dynastie, was het ook belangrijk om een roemrijk verleden te hebben qua afkomst. Dit was niet enkel exclusief voor de Karolingen. Hun Frankische voorgangers, de Merovingen, claimden als eerste in hun geschiedschrijving dat zij afstammelingen waren van de mythische Trojanen.¹⁰⁸ De Karolingen zouden uiteindelijk deze Frankische afkomstmythe overnemen. De Karolingen konden echter niet positief zijn over de latere Merovingische vorsten, wiens zwakheid volgens de Karolingen een koning onwaardig was. Hierin kregen de Karolingen de legitieme rechtvaardiging van de Paus. De Karolingische geschiedschrijvers schetsten deze situatie af als een noodzaak voor het Christelijke geloof, omdat Childerik III op geen enkele manier de kerk kon dienen, dus daarmee het koningschap onwaardig was.¹⁰⁹ In de Karolingische politiek regeerde de vorst in de naam van God.¹¹⁰ Het concept van koninklijk bloed bleef belangrijk, maar dat deze door God's wil en de steun van de Paus ook veranderd kon worden, waarbij een waardigere vorst het recht van koninklijk bloed verkreeg, was de manier waarop Pepijn de Korte zijn coup tegen Childerik III had gelegitimeerd.¹¹¹ Desondanks, werd er niet compleet gebroken met de oude Merovingische traditie. De Karolingische vorst en de edelen onder hem, hadden een verbond op wederzijdse dienst en vertrouwen, waarbij vooral het vertrouwen het belangrijkste was voor de vorst.¹¹² Dit betekende echter niet dat een vorst het kon veroorloven om zijn taken te verzaken. Als een Karolingische vorst faalde op religieus, militair en politiek vlak, kon hij het risico lopen om zelf afgezet te worden.¹¹³ Als de Merovingen waren afgezet omdat zij onwaardig waren gebleken om de titel van vorst waardig te zijn, waarom zouden de Karolingen hetzelfde niet verwachten? Er zat een zekere druk achter de Karolingische vorst om te presteren en om hun stempel te drukken op de geschiedenis.

Het is in de geschiedschrijving, dat de Karolingen besloten het grandiozer aan te pakken dan hun voorgangers. Het concept van geschiedschrijving in de vroege Middeleeuwen, was dat de geschiedenis ook een didactische rol moest hebben. De geschiedenis moest niet alleen geleerd en

¹⁰⁶ Pohl, 'Romanness: a multiple identity and its changes', 416-418.

¹⁰⁷ Matthew Innes en Rosamond McKitterick, 'The Writing of history', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 193-220, aldaar 194-195.

¹⁰⁸ Ghosh, *Writing the Barbarian Past*, 101.

¹⁰⁹ Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', 56-57.

¹¹⁰ Ibidem, 58-59.

¹¹¹ Ullmann, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship*, 54.

¹¹² Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', 62-63.

¹¹³ Ibidem, 68.

herinnerd worden, er moesten ook lessen worden getrokken voor de volgende generaties uit de goede daden van rechtvaardige vorsten, en de wandaden van het kwaad.¹¹⁴ In het geval van de Karolingen, kwam daarbij het wegzetten van de Merovingen als zwakke koningen. De Karolingische geschiedschrijving zette niet enkel Childerik III neer als een zwakke vorst die het verdiende om afgezet te worden. De Karolingische geschiedschrijving, toonde ook aan dat de late Merovingen al zwak waren, en dat het te danken was aan hun Karolingische hofmeiers Karel Martel en Pepijn de Korte dat zij nog enigszins laat succes hadden. De Karolingische hofmeiers, werden afgebeeld als de ware koningen qua macht, terwijl er feitelijk nog een Merovingische koning zonder ware macht boven hun stond.¹¹⁵ Dit zorgde niet alleen voor een harde breuk met de geschiedenis van de ineffectieve Merovingen, die waren afgezet door de Karolingen, het droeg ook bij aan de prestige en macht van de Karolingen zelf.

Hoewel Karel de Grote met tegenzin de titel van keizer aannam, gaf het wel een standaard voor de Karolingische geschiedschrijvers hoe zij hun vorsten dienden af te beelden. De Karolingische vorst moest afgebeeld worden als een keizer, die als een koning boven koningen over meerdere verschillende volkeren heerste, die ook wel gentes genoemd werden.¹¹⁶ Hoewel dit duidelijk geïnspireerd was door de Romeinse Keizers die tevens als koning boven koningen over hun rijk regeerde, zat hier toch een verschil in, wat zich meer richtte op een Rome-vrij idee van keizerschap en imperium. Het verschil is hoe de Karolingen naar universaliteit onder overheerste volkeren keken ten opzichte van de klassieke Romeinen. Het klassieke Romeinse Rijk meende dat universaliteit onder volkeren via het Romeinse gedachtegoed ging, waarbij vele volkeren zich toch allen Romein noemden en zich als Romeins beschouwden.¹¹⁷ Het Karolingische idee van universaliteit nam meer over van het concept van universaliteit onder het late Christelijke Romeinse Keizerrijk. Romeins zijn, werd toen verbonden aan het Christendom, wat tot gevolg had dat de oude universaliteit van de Romeinen, enkel verbonden werd aan Rome, in plaats van door het gehele rijk heen.¹¹⁸ Christelijk zijn, kwam voor de late Christelijke Romeinen op de eerste plaats, in plaats van het simpelweg Romein zijn van de klassieke periode. De Karolingen leken zich meer op het latere universele concept te baseren, waarbij het Christendom centraal stond.

Toch bleven er ook vele overeenkomsten met de klassieke Romeinen, zoals dat de geschiedenis zowel een morele als politieke functie moest hebben. Cicero meende dat een ideale geschiedschrijver gebruik moest maken van een aantal methodes en manieren om aan dit ideaal te kunnen voldoen. Chronologische volgorde, geografische precisie, een duidelijk narratief van acties, een duidelijk beeld van oorzaken en gevolgen, biografische details over de levens van de personen, en de perceptie van de geschiedschrijver, waren voor Cicero de belangrijkste factoren voor ideale geschiedschrijving.¹¹⁹ Enkele eeuwen later, meende Eusebius, ten tijde van het Christelijke Romeinse Keizerrijk, dat geschiedenis als het narratief voor informatie moest dienen.¹²⁰ Wat hij deed, was dat hij een Christelijk religieus narratief gaf aan de heidense geschiedenis van de Romeinen, waarbij de focus kwam te liggen bij het Christelijke volk.¹²¹ Geschiedschrijving, werd in het latere Christelijke Romeinse Keizerrijk, meer een didactisch verhaal over het Christendom, waarbij gestreefd werd om de betekenis van God te verklaren in de wereldgeschiedenis. Het probleem met Eusebius' methode, is dat deze eeuwenlang werden gezien als de nieuwe geschiedkundige standaard, ondanks de duidelijke gebreken van Eusebius, wat leidde tot een rommelige geschiedschrijving. Er werd te veel uitgegaan van de correctheid van voorgaande kronieken, terwijl de chronologische tijdsaanduiding

¹¹⁴ Rosamond McKitterick, 'The Pleasures of the past: history and identity in the Early Middle Ages', *Early Medieval Europe* 22 (2014) 4, 388-405, aldaar 390-391.

¹¹⁵ McKitterick, *History and Memory in the Carolingian World*, 123-124.

¹¹⁶ Nelson, 'Kingship and Empire in the Carolingian world', 69.

¹¹⁷ Pohl, 'Romanness: a multiple identity and its changes', 411-412.

¹¹⁸ Ibidem, 414.

¹¹⁹ Innes en McKitterick, 'The Writing of history', 194.

¹²⁰ Ibidem, 194.

¹²¹ Ibidem, 195-196.

van deze werken, niet direct het jaartal noteerden. In plaats daarvan, werd het jaar van het bewind van de huidige paus, of van de huidige wereldlijke vorst genoemd.¹²² Met de onoverzichtelijkheid van deze geschiedschrijving, en de opeenstapelingen van fouten die gemaakt waren in de annalen of zijn kopieën, is het niet verwonderlijk dat er *correctio* en *renovatio* benodigd was in de Karolingische Renaissance om de geschiedschrijving uit het dieptepunt te halen.

Hoewel de Karolingische Renaissance veel van de gemaakte fouten van de eerdere Christelijke geschiedschrijvers wist recht te zetten, was het verre van een perfect systeem. Ondanks de popularisatie van Anno Domini, die verbonden was aan de Pasentabel, bleven ook Karolingische geschiedschrijvers zich nog leidden door het oude systeem van Eusebius, waarbij het jaar van het bewind van de vorst werd benoemd, in plaats van het jaartal. Het interessante is, dat dit zich zelfs binnen de geschiedenisboeken over de Karolingische vorsten bleef afwisselen. Zo wisselt Thegan in zijn geschiedenis over Lodewijk de Vrome, van methode van chronologische tijdsaanduiding. Hij begint met de kroning van Lodewijk de Vrome tot medevorst in 813, waarbij hij refereert dat 813 het vijfenveertigste jaar is van Karel de Grote's regime als Karolingisch vorst.¹²³ Dat Thegan beiden noteert, gebeurt niet vaak in de *Gesta Hludowici Imperatoris*. Terugblikkend op de dood van de andere zonen van Karel, geeft Thegan als jaaraanduiding enkel het jaar van zijn bewind, en niet een jaartal.¹²⁴ De volgende keer wanneer Thegan het jaartal, en het jaar van het bewind van de Karolingische vorst, is in 814, het jaar waarin Lodewijk de Vrome tot keizer werd gekroond nadat Karel de Grote was overleden na een ziektebed.¹²⁵ Vanaf dat punt vertelt Thegan de daden van Keizer Lodewijk de Vrome op een chronologische wijze. Hierin werd de tijdsaanduiding niet aangegeven door jaartallen, maar er werd simpelweg vermeld wat er gebeurde in het jaar wat het jaar daarvoor volgde. Thegan's geschiedenis van de jaren 819 tot 823, startten allen met 'In het opvolgende jaar', zonder aanduiding van het jaartal.¹²⁶ Dus enerzijds, namen de Karolingische geschiedschrijvers de idealen van Cicero op qua geschiedschrijving, met name de chronologische volgorde en de biografische details, maar bleven de Karolingen toch ook haken aan de methode uit het late Christelijke Romeinse Keizerrijk met zijn inaccuraatheid. Ook in de geschiedschrijving van een verder verleden, besloten Karolingische geschiedschrijvers om gaten in hun geschiedschrijving op te vullen naar het hoofdnarratief van hun geschiedschrijving.¹²⁷ En in deze narratieven kwam het religieuze narratief van het Christendom voorop, maar niettemin, zagen zij het late Christelijke Romeinse Keizerrijk als een belangrijk onderdeel van de Christelijke geschiedenis. Het toont aan dat de Karolingen het Romeinse verleden wel waardeerden, maar er hun eigen draai aangaven zolang het hun Christelijke narratief ten goede kwam. Thegan beeldt in zijn geschiedschrijving Lodewijk de Vrome af als een zeer Christelijke heerser, die met het handhaven van het Christelijke geloof, veel strikter was in zowel geloof als gedrag dan zijn voorvaders.¹²⁸

Ermoldus Nigellus maakt, in tegenstelling tot Thegan, meer vergelijkingen met het klassieke Romeinse verleden en de daarbij behorende grootheden. Desondanks, beeldt Ermoldus Lodewijk de Vrome nog steeds af als een vrome, Christelijke keizer naar zijn visie. Maar in tegenstelling tot Thegan's geschiedschrijving over Lodewijk, haalt Ermoldus veel meer vergelijkingen aan met klassieke figuren en keizers. Dit toont aan dat de klassieke mythologie, en het klassieke verleden bekend was onder de Karolingische geleerden aan het hof. Ermoldus benadrukt dat in de introductie in zijn geschiedschrijving over de daden van Lodewijk de Vrome. Al in de inleiding van zijn werk *In honorem Hludovici imperatoris* benadrukt Ermoldus dat hij sterke kennis heeft over de klassieke

¹²² Ibidem, 197-198.

¹²³ Thegan, *Gesta Hludowici Imperatoris*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 194-225, aldaar 194-195.

¹²⁴ Thegan, *Gesta Hludowici Imperatoris*, 196.

¹²⁵ Ibidem, 199.

¹²⁶ Ibidem, 207.

¹²⁷ Graeme Ward, 'All roads lead to Rome? Frechulf of Lisieux, Augustine and Orosius, *Early Medieval Europe* 22 (2014) 4, 492-505, aldaar 497-498.

¹²⁸ Thegan, *Gesta Hludowici Imperatoris*, 202-205.

werken.¹²⁹ Ermoldus benoemt hierin meerdere klassieke auteurs, onder andere Vergilius, Ovidius, Cato, Cicero en Plato. Hoewel Ermoldus, net als de andere geschiedschrijvers uit zijn tijd, Lodewijk de Vrome voornamelijk afbeeldt als een Christelijke keizer, sijpelt Ermoldus' eigen interesse in de klassieke mythologieën door tot in zijn werken.

Een interessant voorbeeld hiervan, is hoe hij vergelijkingen maakte met de Keizerlijke familie en klassieke mythologische figuren. Zo vergeleek hij, in een fragment over de Keizerlijke familie op een jachtpartij, de jongste zoon van Lodewijk, die wij later zouden kennen als Karel de Kale, met de Griekse God Apollo.¹³⁰ Overigens maakt Godman de notitie dat Ermoldus vaak uit de gratie bleef van de Keizerlijke familie, die niet onder de indruk waren van Ermoldus' bombastische schrijfstijl.¹³¹ Ten tijde van het schrijven van *In honorem Hludovici imperatoris*, was Ermoldus al verbannen uit het Karolingische hof, en maakte hij deze geschiedschrijving in een poging als een smeekbede om terug te mogen keren aan het Karolingische hof.¹³²

Toch claimde Ermoldus dat ook Keizer Lodewijk enige interesse had in het klassieke en Romeinse verleden, wat Ermoldus tentoonstelde met het omschrijven van de kunstwerken van het Keizerlijk Paleis in Ingelheim.¹³³ Door de Karolingische geschiedschrijving heen, was er maar weinig belangstelling voor het omschrijven van kunstwerken. Ermoldus is met zijn beschrijvingen van de kunstwerken in Ingelheim, een van de weinigen die deze kunstwerken omschreef. Sinds Theodulf was een geschiedschrijver niet meer zo grondkundig te werk gegaan met het omschrijven van kunstwerken, en welke gebeurtenis zij afbeeldde.¹³⁴ Godman's vertaling is hierin iets uitgebreider dan de vertaling door Noble, ondanks dat Godman een iets andere titel gaf aan Ermoldus' geschiedschrijving. Wat verschilt tussen Theodulf en Ermoldus met hun beschrijvingen van deze kunstwerken, is dat Ermoldus zich compleet niet lijkt te bekommeren over de voorstellingen van heidense gebeurtenissen en figuren. Hoewel Theodulf deze kunst wel waardeerde, bleef hij benadrukken dat deze heidense voorstellingen tot corruptie en verderf zouden leiden, omdat deze voorstellingen niet de wereldlijke realiteit tentoonstelde.¹³⁵ De kunstwerken die Ermoldus echter beschreef in Ingelheim, zijn voornamelijk kunstwerken over de wereldgeschiedenis tot dat punt, waarbij een combinatie werd gebruikt van de geschiedenis van het Christendom, en kunstwerken uit de niet-christelijke klassieke geschiedenis.¹³⁶ De schilderijen waren voornamelijk voorstellingen uit het Oude Testament en het Nieuwe Testament, en de geschiedenis vanaf Keizer Constantijn de Grote, de eerste Christelijke Romeinse Keizer tot de Karolingische vorsten.¹³⁷ De sculpturen in Ingelheim, waren echter historische voorstellingen over de klassieke, heidense geschiedenis. Deze voorstellingen, beelden echter de heidense heersers, met hun geschiedenissen, af als een bloedlustige en barbaarse geschiedenis.¹³⁸ Hoewel de afgebeelde heidense heersers zeer machtig waren, zoals Cyrus, Romulus, Hannibal en Alexander de Grote, werden zij tegelijkertijd afgebeeld terwijl zij met vele wrede daden de macht grepen. De series sculpturen over de heidense geschiedenis, eindigden met hoe het Romeinse Keizerrijk destijds het machtigste rijk ter wereld werd.¹³⁹

¹²⁹ Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici imperatoris*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 127-193, aldaar 127-129.

¹³⁰ Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici imperatoris*, 181.

¹³¹ Godman, *Poetry of the Carolingian Renaissance*, 46-47.

¹³² Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici imperatoris*, 186.

¹³³ Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici Pii - The paintings at Ingelheim*, red. Peter Godman, *Poetry of the Carolingian Renaissance* (Londen 1985) 250-255.

¹³⁴ Godman, *Poetry of the Carolingian Renaissance*, 46.

¹³⁵ Theodulf van Orleans, The Iconodule Controversy in Francia, *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 84-87.

¹³⁶ Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici imperatoris*, 174-176.

¹³⁷ Ibidem.

¹³⁸ Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici Pii - The paintings at Ingelheim*, 250-255, aldaar 252-255.

¹³⁹ Ibidem, 254-255.

Vanaf het moment dat het Romeinse Keizerrijk Christelijk werd, werden zij wel beschouwd als waardige voorgangers op de Karolingische Keizers.¹⁴⁰ De Karolingen haalden ook kunstwerken en standbeelden mee uit veroverde gebieden naar de Keizerlijke paleizen. Klassieke kunstwerken, hoe heidens hun afbeeldingen ook konden zijn, waren ook al bewaard gebleven in de kerken van het Frankische Rijk voor de Karolingische dynastie.¹⁴¹ Het is een continuïteit die zich voortzette in de Karolingische dynastie. Hoewel er bijna geen nieuwe kunstwerken werden gemaakt die heidense voorstellingen afbeelden door de Karolingen zelf, bewaarden de Karolingen wel de klassieke kunstwerken die zij al bezaten. De weinige hoeveelheid kunst die heidense figuren afbeelden die in de Karolingische tijd werd gemaakt, werd voornamelijk gemaakt om het verschil tussen de Christelijke cultuur, en de heidense cultuur te benadrukken.¹⁴²

Hoewel de Karolingen het verre verleden niet verhulden, waren zij selectief in waarvan zij wel de trotse afstammelingen van waren, en waar zij geen afstameling van waren. Dit gold voor zowel de Romeinse geschiedenis, als de Christelijke geschiedenis.

¹⁴⁰ Ibidem, 250-251.

¹⁴¹ George Henderson, 'Emulation and invention in Carolingian art', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 248-273, aldaar 249.

¹⁴² James Palmer, 'Defining paganism in the Carolingian World', *Early Medieval Europe* 15 (2007) 4, 402-425, aldaar 415-417.

Conclusie

De Karolingen hadden over het algemeen een eigen visie op het Romeinse verleden. Er is in de Karolingische geschiedschrijving een duidelijk onderscheid tussen het klassieke, heidense Romeinse verleden, en het Christelijke Romeinse verleden. Allereerst, was het zo dat voor de Karolingische vorsten, het verbond met de kerk verschilde per Karolingische vorst. Pepijn de Korte maakte handig gebruik van de contacten die hij had met de hoogste autoriteiten van de kerk om zijn kroning tot Frankisch vorst te legitimeren. Dit werd gedaan om de kerk te overtuigen van het handhaven van *correctio* en *renovatio*, en zo op een legitieme wijze de Merovingische vorst omverwierp, die ongeschikt werd bevonden voor de vorstelijkheid. Vervolgens, schreven de Karolingische geschiedschrijvers hun geschiedenis op een wijze die de legitimiteit en macht van de vorst nog verder bestendigde. De keizerskroning van Karel de Grote in 800, kwam desondanks als een verrassing voor de Karolingen. De Romeinse erfenis achter de keizerskroning, was vooral van belang voor de Karolingische geschiedschrijvers, die zo een verleden konden schetsen die de Karolingische dynastie kon vergelijken met de late Christelijke Romeinse Keizers. De Karolingen werden zo ook beschouwd als de legitieme opvolgers van deze Christelijke Romeinse Keizers. Het klassieke Romeinse verleden bracht echter een uitdaging voor de Karolingische geschiedschrijvers. Wat de Karolingische geschiedschrijvers trachtten te doen, was om een geschiedenis te schetsen waarin de Karolingen de legitieme opvolgers waren van de roemruchte Romeinen, maar tegelijkertijd ook duidelijk van deze Romeinen verschilden. Door de relatie van de Karolingische dynastie met het verleden te benadrukken, verkregen de Karolingen meer legitimatie qua macht. Toch wouden de Karolingen niet dat hun gehele verleden getekend werd door het Romeinse verleden. Het was een Karolingisch Keizerrijk, en niet een nieuw Romeins Keizerrijk. Het late Christelijke Romeinse Keizerrijk was gemakkelijker om te erkennen als voorganger door het gedeelde Christelijke verleden, maar het verre, heidense Romeinse verleden was lastiger voor de Karolingen om zonder problemen als voorgangers te beschouwen. Dit verleden werd niet verzwegen, maar er werd selectief gehandeld hoe de Karolingen dit verleden beschouwden. Met de Trojaanse afkomstmythe, werd er later in de Karolingische geschiedschrijving een band gelegd met het Romeinse verleden, maar tegelijkertijd werd er ook benadrukt dat de Karolingen verschilden met zowel de Christelijke Romeinse Keizers, als de klassieke Romeinse keizers. Hierbij was het tijdperk van het Christelijke Romeinse Keizerrijk van groter belang dan het tijdperk van het Klassieke Romeinse Keizerrijk. De werken van het klassieke Romeinse verleden, werden voornamelijk gebruikt als het niet de heidense klassieke religie betrof. Als zij heidense taferelen wel betrokken, dan werden zij tentoongesteld om voornamelijk aan te tonen hoeveel zij afweken van de Karolingen. Ook Romeinse concepten, zoals het universaliteitsconcept, kregen nadrukkelijk een meer Christelijker dan wereldlijk karakter. Op deze manier drukten de Karolingen hun eigen narratief op het Romeinse verleden, en gebruikten zij deze voor hun eigen doeleinden. De Karolingen beeldden zich vanaf 800 steeds meer af als de opvolgers van de Christelijke Romeinse Keizers qua reputatie, maar tegelijkertijd benadrukten de Karolingen dat zij verschilden van de Romeinen, en dat het Karolingische Keizerrijk niet een kopie was van het Romeinse Keizerrijk.

Bronnenlijst en Literatuurlijst

Bronnen

A letter of Charles on the Cultivation of Learning, 780-800, in: Paul Edward Dutton(ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 79-80.

'An Exhortation to the Faithful', Paul Edward Dutton(ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 81-83.

Answers of Pope Zacharias to the inquiries of Boniface, 1 april 743, in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 61-66.

Boniface to Pope Zacharias on his ascension to the papacy, 742, in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 56-61.

Einhard, *Vita Karoli Magni*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 21-57.

Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici imperatoris*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 127-193.

Ermoldus Nigellus, *In honorem Hludovici Pii - The paintings at Ingelheim*, red. Peter Godman, *Poetry of the Carolingian Renaissance* (Londen 1985) 250-255.

Karlmann, palace mayor of the Eastern Franks, publishes the decrees of the synods of 742 and 743, in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 69-72.

Notker, *Gesta Karoli*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 59-118.

Pope Zacharias informs Boniface that he has sent copies of certain canons to Pippin, 5 januari 747, in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 112-113.

Pope Zacharias urges the Frankish clergy and laity to support the reforms of Boniface, Oct. 745., in: *The letters of Saint Boniface*, red. Ephraim Emerton (New York 2000) 89-91.

The Coronation of Pepin the Short, Paul Edward Dutton (ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 11.

The General Admonition (72.), 789, Paul Edward Dutton(ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 80-81.

Thegan, *Gesta Hludowici Imperatoris*, red. Thomas F.X. Noble, *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009) 194-225.

Theodulf van Orléans, The Iconodule Controversy in Francia, *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 84-86.

Theodulf van Orléans, Theodulf and the Antique Vase, *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993), 87-89.

Vergilius, *Het verhaal van Aeneas*, red. Marietje d'Hane-Scheltema (Amsterdam 2012).

Wahlahfrid Strabo, *Visio Wettini: Charlemagne in Hell*, red. Peter Godman, *Poetry of the Carolingian Renaissance* (Londen 1985) 214-215.

Literatuurlijst

Brown, Gilles, 'Introduction: The Carolingian Renaissance', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 1-51.

Contreni, John J., 'Getting to know Virgil in the Carolingian Age: The Vita Publii Virgilii', in: Valerie L. Garver en Owen M. Phelan (ed.), *Rome and religion in the Medieval World: Studies in honor of Thomas F.X. Noble* (Farnham 2014) 21-46

Dutton, Paul Edward (ed.), *Carolingian Civilization: A Reader* (Ontario 1993).

Ghosh, Shami, *Writing the Barbarian Past: Studies in Early Medieval Historical Narrative* (Leiden 2016).

Godman, Peter, *Poetry of the Carolingian Renaissance* (Londen 1985).

Henderson, George, 'Emulation and invention in Carolingian art', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 248-273.

Innes, Matthew en Rosamond McKitterick, 'The Writing of history', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 193-220.

McKitterick, Rosamond, *History and Memory in the Carolingian World* (Cambridge 2004).

McKitterick, Rosamond, 'The Pleasures of the past: history and identity in the Early Middle Ages', *Early Medieval Europe* 22 (2014) 4, 388-405.

Nelson, Janet L., 'Kingship and Empire in the Carolingian world', in: Rosamond McKitterick (ed.), *Carolingian culture: emulation and innovation* (Cambridge 1994) 52-87.

Noble, Thomas F. X., *Charlemagne and Louis the Pious: Lives by Einhard, Notker, Ermoldus, Thegan and the Astronomer* (University Park 2009).

Palmer, James, 'Defining paganism in the Carolingian World', *Early Medieval Europe* 15 (2007) 4, 402-425.

Pohl, Walter, 'Romanness: a multiple identity and its changes', *Early Medieval Europe* 22 (2014) 4, 406-418.

Ullmann, Walter, *The Carolingian Renaissance and the Idea of Kingship* (London 1969).

Wahl, Rudolph, *Karel de Grote: Vader van Europa* (Amsterdam 1981).

Ward, Graeme, 'All roads lead to Rome? Frechulf of Lisieux, Augustine and Orosius', *Early Medieval Europe* 22 (2014) 4, 492-505.

Wickham, Chris, *The Inheritance of Rome: A History of Europe from 400 to 1000* (London 2010).